ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВОДНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

ДУЛІБА Євгенія - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного права і галузевих дисциплін Навчально-наукового інституту права Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне

ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2651-4977

УДК 342.9:349.6:502.51(477)

DOI: https://doi.org/10.71404/NP.2025.2.38

У статті здійснено комплексний аналіз теоретико-правових засад забезпечення екологічної безпеки водних ресурсів України. Встановлено, що протягом усього періоду незалежності нашої держави питання раціонального використання, охорони та відтворення водних ресурсів залишалося одним із пріоритетних напрямів державної екологічної політики.

З'ясовано, що на стан водних ресурсів в Україні суттєво впливають глобальні та регіональні виклики, серед яких особливу небезпеку становлять зміна клімату та збройна агресія рф.

Проаналізовано комплекс заходів, які вживаються для забезпечення екологічної безпеки водних ресурсів, зокрема: здійснення інтегрованого управління річковими басейнами, ведення державного обліку вод, здійснення державного моніторингу вод, оцінки впливу на довкілля та стратегічної екологічної оцінки, нормування використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів, розроблення планів управління ризиками затоплення, а також здійснення організаційно-економічних заходів. Зазначено, що незважаючи на впровадження цих заходів, водні об'єкти залишаються вразливими до негативних впливів інтенсивної господарської діяльності, забруднення, змін клімату та збройної агресії. Додатковими факторами, що впливає на забезпечення екологічної безпеки водних ресурсів, є недоліки публічного адміністрування, недостатня координація дій між органами влади та відсутність системного підходу до відновлення деградованих водних екосистем.

Для належного забезпечення екологічної безпеки водних ресурсів необхідно здійснити комплексне вдосконалення системи відповідних заходів шляхом імплементації законодавства ЄС та вдосконалення нормативно-правових актів у галузі використання й охорони вод та відтворення водних ресурсів, посилення інституційної спроможності органів державної влади та місцевого самоврядування, запровадження сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій для здійснення державного моніторингу вод, удосконалення механізмів економічного стимулювання раціонального водокористування, забезпечення стабільного фінансування програм з відновлення деградованих водних екосистем і розвитку адаптаційних заходів у відповідь на зміни клімату.

Ключові слова: водні ресурси, охорона навколишнього природного середовища, публічне адміністрування, зміна клімату, екологічна політика, екологічна безпека, відшкодування збитків, завданих російською федерацією

Постановка проблеми

Одним із завданням, що передбачено ціллю 12 Цілей сталого розвитку ООН «Відповідальне споживання та виробництво» є забезпечення сталого управління та ефективного використання природних ресурсів. На жаль, в Україні протягом тривалого часу спостерігаються системні проблеми у сфері використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів. Забруднення та засмічення поверхневих і підземних вод, гідроморфоло-

гічні зміни, виснаження підземних вод, зниження якості питної води, нерівномірний розподіл водних ресурсів між регіонами, зміна клімату та війна в Україні становлять серйозну загрозу для екологічної безпеки держави, стійкого функціонування економіки та забезпечення добробуту населення. З огляду на важливість водних ресурсів для підтримання екологічної рівноваги та сталого розвитку, виникає необхідність дослідження питання забезпечення екологічної безпеки та раціонального використання, охорони та відтворення водних ресурсів.

Огляд літератури

Питання екологічної безпеки водних ресурсів завжди було надзвичайно актуальним. Лише за останні роки вчені розглядали питання правового регулювання охорони вод (Д. Буцьких [1], Є. Легеза і Ю. Легеза[2], В. Теремецький [3]), забезпечення екологічної безпеки поверхневих джерел водопостачання (В. Безсонний [4]), сучасних підходів до управління водними ресурсами та механізмами їх екологічного моніторингу (К. Гнедіна [5]), екологічної безпеки водних ресурсів (Л. Кузнецова, Ю. Горбаченко, К. Пасинчук [6], О. Швець [7]). Незважаючи на значний внесок зазначених дослідників у вивчення проблематики екологічної безпеки водних ресурсів, в сучасних реаліях багато аспектів залишаються недостатньо дослідженими, що і зумовлює актуальність подальших наукових розвідок у даному напрямі.

Метою статті є розкрити теоретико-правові засади забезпечення екологічної безпеки водних ресурсів України, визначити основні глобальні і регіональні викликів, що впливають на їх стан.

Виклад основного матеріалу

Відповідно до статті 16 Конституції України «забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України… є обов'язком держави» [8]. Екологічна безпека є складовою національної безпеки і одним із найвищих пріоритетів держави, важливим для забезпечення якої є створення умов для підтримання екологічної рівноваги на території України, посилення охорони навколишнього природного середовища, забезпечення ефективного використання природних ресурсів, а також запобігання виникненню негативних наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру та усунення їх [9].

У статті 50 Закону України від 25.06.1991 № 1264-XII «Про охорону природного навколишнього середовища» під поняттям «екологічна безпека» розуміється «… такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей» [10]. Це визначення підкреслює пріоритетність запобігання негативним змінам у навколишньому природному середовищі та спрямованість державної політики на захист життя і здоров'я громадян від екологічних загроз.

На жаль, сучасний стан екологічної безпеки водних ресурсів викликає серйозне занепокоєння. Водні об'єкти зазнають значного антропогенного навантаження через нераціональне використання ресурсів, забруднення стічними водами, інтенсивну господарську діяльність. Погіршення ситуації посилюється впливом змін клімату, що вносить значну невизначеність у забезпечення екологічної безпеки водних ресурсів. Зміни в режимі атмосферних опадів, збільшення частоти екстремальних погодних явищ, в тому числі паводків, скорочення стоку весняних водопіль, які традиційно забезпечували основну частину річного об'єму стоку річок, а також зменшення водності річок [11] призводять до зниження доступності і якості водних ресурсів, порушують природну рівновагу водних екосистем та ускладнюють прогнозування водозабезпечення, що створює додаткові ризики для сталого розвитку та життєдіяльності населення в Україні. Повномасштабна війна в Україні суттєво погіршила стан водних ресурсів, спричинивши масштабне забруднення поверхневих, підземних та морських вод, деградацію прибережних екосистем, втрату систем моніторингу та управління довкіллям, а також створила нові глобальні загрози для водної

безпеки держави. Блокада морського узбережжя призвела до закриття морських портів Бердянськ, Маріуполь, Скадовськ і Херсон та інтенсивного використання річкових портів Дунайського регіону (зокрема, портів Усть-Дунайськ, Ізмаїл, Рені) [12], а також негативного впливу на стан берегової лінії, посилення проблем прибережної та морської екосистеми. Обстріли військово-морських об'єктів і суден, прибережних населених пунктів, портової інфраструктури та гідротехнічних споруд водогосподарського комплексу, спричинили забруднення річок, водосховищ і територіальних вод. Основними чинниками такого забруднення стало як безпосереднє потрапляння у водне середовище шкідливих речовин із ракет, снарядів та військової техніки, так і їх змивання та проникнення у ґрунтові води на територіях активних бойових дій. Підрив російської федерації (далі – рф) греблі Каховської гідроелектростанції спричинив не лише різке зниження рівня води, обміління та відокремлення озер, проток від основного русла Дніпро, підтоплення значної території (зокрема, території Каховської гідроелектростанції, Херсонської нафтобази, річкового та морського портів, місць зберігання паливно-мастильних матеріалів та небезпечних відходів), але й масову загибель водних біоресурсів, виникнення потенційної загрози для здоров'я населення, стану лісових екосистем та збереження тваринного світу [13].

В умовах зростання цих загроз для забезпечення екологічної безпеки водних ресурсів держава використовує широкий комплекс взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів, спрямованих на збереження, відновлення та раціональне використання водних ресурсів, адаптацію до змін клімату і ліквідацію наслідків воєнних дій [14]. До таких заходів належать:

1) здійснення інтегрованого управління річковими басейнами, що є процесом, який сприяє скоординованому розвитку та управлінню водними, земельними та пов'язаними з ними ресурсами з метою максимізації економічного та соціального добробуту на справедливій основі без шкоди для стійкості життєво важливих екосистем [15]. Для забезпечення інтегрованого управління річковими басейнами в Україні розробляються та впроваджуються плани управління річковими басейнами, які спрямовані на досягнення екологічних цілей, визначених для кожного району річкового басейну. Такі плани містять загальну характеристику поверхневих та підземних вод району річкового басейну, оцінку антропогенних впливів на кількісний та якісний стан водних об'єктів, визначення зон (територій), які підлягають охороні та моніторингу, встановлення екологічних цілей, економічний аналіз водокористування, перелік програм (планів) для вирішення існуючих проблем у районі річкового басейну, а також огляд виконання програм та заходів, шляхів досягнення визначених цілей [14]. Так, зокрема, відповідно до статті 13-1 Водного кодексу України на території нашої держави встановлено дев'ять районів річкових басейнів [14]. Проте сьогодні розроблено лише вісім планів управління річковими басейнами на 2025-2030 роки, а саме для басейнів річок Дніпро, Дністер, Дунай, Південний Буг, Дон, Вісла, а також для басейнів річок Причорномор'я та Приазов'я [16]. Планування управління для району басейну річок Криму наразі не здійснюється у зв'язку з тимчасовою окупацією цієї території рф, що фактично унеможливлює реалізацію заходів з інтегрованого управління водними ресурсами в цьому регіоні.

2) Ведення державного обліку вод, який спрямований на отримання повної та достовірної інформації про кількість та якість вод, а також про водокористування. На основі цих даних здійснюється розподіл води між водокористувачами, розробляються заходи щодо раціонального використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів. Сьогодні в Україні введеться державний облік поверхневих вод, підземних вод, водокористування [14]. Дані цих обліків систематизуються у Державному водному кадастрі за гідрографічним та водогосподарським районуванням, басейнами підземних вод, видами економічної діяльності, адміністративно-територіальними одиницями і в цілому в Україні [17].

3) Здійснення державного моніторингу вод, який має на меті збирання, обробку,

збереження та аналіз інформації про стан вод, прогнозування його змін та розробку науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень у галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів[14; 18]. Систематичний моніторинг забезпечує своєчасне виявлення негативних змін у стані водних об'єктів, дозволяє оперативно реагувати на екологічні виклики в умовах зростаючого антропогенного і техногенного навантаження. Так, наприклад, сьогодні наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 08.01.2025 № 29 затверджено Програму державного моніторингу вод (у частині діагностичного, операційного та дослідницького моніторингу масивів поверхневих вод) на 2025 рік в районі 7 річкових басейнів, зокрема річок Дніпро, Дністер, Дунай, Південний Буг, Дон, Вісла, та річок Причорномор'я [19].

4) Здійснення оцінки впливу на довкілля для забезпечення безпеки під час розміщення, проектування і будівництва нових і реконструкції діючих підприємств, споруд та інших об'єктів, пов'язаних з використанням вод. Така оцінка здійснюється з дотриманням вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, з урахуванням стану довкілля в місці, де планується провадити плановану діяльність, екологічних ризиків і прогнозів, перспектив соціально-економічного розвитку регіону, потужності та видів сукупного впливу (прямого та опосередкованого) на довкілля, у тому числі з урахуванням впливу наявних об'єктів, планованої діяльності та об'єктів, щодо яких отримано рішення про провадження планованої діяльності або розглядається питання про прийняття таких рішень [14; 20]. Інформація про результати проведення оцінки впливу на довкілля відображається у Єдиному реєстрі з оцінки впливу на довкілля [21]. Наразі розрізняють дві категорії видів планової діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля та підлягають обов'язковій оцінці. Наприклад, до першої категорії належать будівництво гідротехнічних споруд морських та річкових портів, які можуть приймати судна тоннажністю понад 1350 тонн; глибоководних суднових ходів, у тому числі у природних руслах річок, спеціальних каналів на суходолі та у мілководних морських акваторіях, придатних для проходження суден тоннажністю понад 1350 тонн; забір підземних вод або штучне поповнення підземних вод із щорічним забором води або щорічним об'ємом води, що поповнюється, 10 мільйонів кубічних метрів або більше, а до другої категорії - будівництво меліоративних систем та окремих об'єктів інженерної інфраструктури меліоративних систем, гідроелектростанції на річках незалежно від потужності; гідроакумулюючі електростанції (ГАЕС), гребель та встановлення іншого обладнання для утримання або накопичення води на тривалі проміжки часу тощо [20].

5) Здійснення стратегічної екологічної оцінки, що є процедурою визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виправданих альтернатив, розроблення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків. [14; 22]. Так, наприклад, у 2021 році Рівненська обласна державна адміністрація подала на проведення стратегічної екологічної оцінки проєкт обласної програми охорони навколишнього природного середовища на 2022–2026 роки, за результатами чого було підготовлено відповідний звіт про стратегічну екологічну оцінку. Отримані висновки у звіті були враховані під час подальшого схвалення цього документу [23; 24].

6) Нормування використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів для забезпечення екологічної і санітарно-гігієнічної безпеки вод шляхом встановлення вимог до об'єктів, що підлягають нормуванню. Сьогодні в нашій державі встановлені нормативи екологічної безпеки водокористування, екологічний норматив якості води масивів поверхневих та підземних вод, нормативи гранично допустимого скидання забруднюючих речовин, галузеві технологічні нормативи утворення речовин, що скидаються у водні об'єкти, технологічні нормативи використання води [14].

7) Розроблення планів управління ризиками затоплення для мінімізації потенцій-

ного негативного впливу затоплень на життєдіяльність людини, навколишнє природне середовище, культурну спадщину та господарську діяльність [14]. Так, наприклад, відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.10.2022 № 895-р «Про затвердження планів управління ризиками затоплення на окремих територіях у медах районів басейнів річок» було затверджені плани управління ризиками затоплень на певних територіях у межах району басейнів річок Дніпро, Дністер, Дон, Дунай, Південний Буг, та річок Криму, Приазов'я, Причорномор'я на 2023-2030 роки [25].

8) Здійснення організаційно-економічних заходів, зокрема: видачу дозволів на спеціальне водокористування, встановлення ставок зборів за спеціальне водокористування, надання водокористувачам податкових, кредитних та інших пільг у разі впровадження ними маловідхідних, безвідхідних, енерго- і ресурсозберігаючих технологій, здійснення відповідно до законодавства інших заходів, що зменшують негативний вплив на води; відшкодування у встановленому порядку збитків, заподіяних водним об'єктам у разі порушення вимог законодавства [14]. Наприклад, спеціальне водокористування, що включає забір води з водних об'єктів із застосуванням споруд або технічних пристроїв, використання води та скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти, включаючи забір води та скидання забруднюючих речовин із зворотними водами із застосуванням каналів, передбачає отримання дозволу [14]. Збори за спеціальне водокористування справляються з метою стимулювання раціонального використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів і включають рентну плату за спеціальне використання води та екологічний податок за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти [26].

Незважаючи на те, що сьогодні вживається багато заходів для забезпечення екологічної безпеки водних ресурсів, їх стан залишається незадовільним та вразливим під впливом як традиційних, так і новітніх викликів, серед яких особливе місце займають наслідки інтенсивної господарської діяльності, забруднення водних об'єктів, змін клімату та руйнівний вплив збройної агресії, а також недостатнє фінансування природоохоронних програм, обмеженість технічних та людських ресурсів для моніторингу та контролю за водними об'єктами. Ситуація ускладнюється також проблемами здійснення публічного адміністрування у сфері раціонального використання, охорони та відтворення водних ресурсів, неефективною координацією дій між різними органами влади, а також браком системного підходу до відновлення деградованих водних екосистем. У результаті існуючі заходи не завжди дозволяють оперативно та комплексно реагувати на загрози, що виникають у сфері водної безпеки, а отже, постає потреба в удосконаленні нормативно-правової бази, зміцненні інституційної спроможності, запровадження сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій для здійснення державного моніторингу вод, удосконалення механізмів економічного стимулювання раціонального водокористування, забезпечення стабільного фінансування програм з відновлення деградованих водних екосистем і розвитку адаптаційних заходів у відповідь на зміни клімату.

Слід констатувати той факт, що протягом усього періоду незалежності України забезпечення екологічної безпеки водних ресурсів залишалося одним із пріоритетних напрямів державної політики. Водночас нераціональне використання водних ресурсів, а також забруднення поверхневих, підземних і морських вод було однією з найгостріших екологічних проблем, що створювала серйозну загрозу для сталого розвитку держави, екологічної рівноваги та безпеки населення. Так, наприклад, ще у постанові Верховної Ради України від 05.03.1998 року № 188/98-ВР «Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» основними пріоритетами охорони довкілля та раціонального використання водних ресурсів було визначено покращення екологічного стану басейнів рік України та якості питної води, запобігання забрудненню Чорного та Азовського морів і поліпшення їх екологічного стану, запобігання забруднен-

ню морських і внутрішніх вод, зменшення та припинення скиду забруднених стічних вод у водні об'єкти, захист підземних вод від забруднення; збереження та відродження малих річок, здійснення управління водними ресурсами на основі басейнового принципу [27]. Надалі ці пріоритети знайшли своє відображення у Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року, де серед основних цілей було визначено «поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки». В контексті водних ресурсів особливе значення надавалося їх охороні та екологізації водного господарства шляхом переходу до сталого використання водних ресурсів із запровадженням їх інтегрованого управління, зменшення обсягів використання води для потреб виробництва і житлово-комунального господарства, а також збільшення обсягу збирання та очищення зворотних вод [28]. Вже у Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року питання підвищення рівня екологічної безпеки водних ресурсів було визначено серед ключових стратегічних пріоритетів, а забезпечення раціонального використання водних ресурсів, досягнення «доброго» екологічного стану водних ресурсів (зокрема, Чорного та Азовського морів, районів річкових басейнів), посилення адаптаційної спроможності та стійкості соціальних, економічних і екологічних систем до змін клімату стали основними завданнями державної політики у цій сфері [11]. Сьогодні у Водній стратегії на період до 2050 року знов ж таки зазначено, що для забезпечення екологічної безпеки водних ресурсів залишається актуальним поліпшення якісного стану водних об'єктів шляхом досягнення та підтримання "доброго" екологічного та хімічного стану масивів поверхневих вод, екологічного потенціалу штучних або істотно змінених масивів поверхневих вод, кількісного та хімічного стану масивів підземних вод, забезпечення необхідної кількості водних ресурсів для відновлення та оздоровлення водних екосистем і досягнення стійкого водозабору та водопостачання, скорочення зростаючих ризиків нестачі води та надлишку води, запровадження інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом та принципів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо водного врядування в районах річкових басейнів, у прибережних і морських водах [29].

Не можу оминути той факт, що війна в Україні зумовила необхідність у розробці нормативно-правових актів, спрямованих на врегулювання питань відшкодування шкоди, завданої збройною агресією та забезпечення того стану водних ресурсів, при якому попереджається погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей. Зокрема, наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 21.07.2022 № 252 затверджено Методики визначення збитків, заподіяних внаслідок забруднення та/або засмічення вод, самовільного користування водними ресурсами внаслідок збройної агресії рф [30], наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 19.08.2022 № 309 затверджено Методики визначення збитків, заподіяних навколишньому природному середовищу в межах територіального моря, виключної морської (економічної) зони та внутрішніх морських вод України в Азовському та Чорному морях [31]. У цьому контексті слід зазначити, що лише за 2024 рік Державної екологічної інспекцією та її територіальними та міжрегіональними територіальними органами розраховано збитки на 2 млрд 981 млн 364 тис. грн за забруднення, засмічення вод та самовільне користування водними ресурсами, з яких сума збитків, обумовлених втратою закумульованої води Каховського водосховища внаслідок руйнування Каховської ГЕС, склала 1 млрд 288 млн 525 тис. грн [32].

Висновки

Проведене дослідження забезпечення екологічної безпеки водних ресурсів України дало підстави сформулювати такі висновки:

1. Протягом усього періоду незалежності України питання раціонального використання, охорони та відтворення водних ресурсів було пріоритетним напрямом державної екологічної політики України.

Проте, попри прийняття низки нормативно-правових актів, проблеми забруднення, нераціонального водокористування та деградації водних екосистем залишаються актуальними, а тому забезпечення екологічної безпеки водних ресурсів залишається і надалі є пріоритетним напрямом державної екологічної політики України.

2. На стан водних ресурсів в Україні суттєво впливають глобальні та регіональні виклики, серед яких особливу небезпеку становлять зміна клімату та збройна агресія рф.

3. Незважаючи на впровадження широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів (зокрема, здійснення інтегрованого управління річковими басейнами, ведення державного обліку вод, здійснення державного моніторингу вод, оцінки впливу на довкілля та стратегічної екологічної оцінки, нормування використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів, розроблення планів управління ризиками затоплення, а також здійснення організаційно-економічних заходів), водні об'єкти залишаються вразливими до негативного впливу інтенсивної господарської діяльності, забруднення, змін клімату та збройної агресії рф. Додатковими факторами, що впливає на забезпечення екологічної безпеки водних ресурсів, є недоліки публічного адміністрування, недостатня координація дій між органами влади та відсутність системного підходу до відновлення деградованих водних екосистем.

4. Для належного забезпечення екологічної безпеки водних ресурсів необхідно здійснити комплексне вдосконалення системи відповідних заходів шляхом імплементації законодавства ЄС та вдосконалення нормативно-правових актів у галузі використання й охорони вод та відтворення водних ресурсів, посилення інституційної спроможності органів державної влади та місцевого самоврядування, запровадження сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій для здійснення державного моніторингу вод, удосконалення механізмів економічного стимулювання раціонального водокористування, забезпечення стабільного фінансування програм з відновлення деградованих водних екосистем і розвитку адаптаційних заходів у відповідь на зміни клімату.

Література

1. Буцьких Д. О. Адміністративно-правова охорона водних ресурсів України: дис. …доктора філософії: 081-Право. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро, 2023. 261с.

2. Легеза Є. та Легеза Ю. Адміністративно-правові засади охорони водних ресурсів. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. № 2. С116-120. DOI https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.2.19

3. Teremetskyi, V., Popovych, T., Matviichuk, A., Tokunova, A., Syvytskyi, V., Chudyk, N. Sustainable Development Goal Six: The Right to Water vs. Public Policy. *Lex Humana. 2023, 15*(4), 458–475.

4. Безсонний В.Л. Забезпечення екологічної безпеки поверхневих джерел водопостачання в умовах упровадження положень Водної рамкової директиви ЄС: монографія. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2023. 114 с.

5. Гнедіна К,В. Сучасні підходи до управління водними ресурсами та механізми їх екологічного моніторингу: досвід країн ЄС та України. *Науково-практичний журнал «Екологічні науки»*. 2021. № 4 (37). С. 34-39 DOI https://doi.org/10.32846/2306-9716/2021.eco.4-37.4

6. Кузнецова Л.В., Горбаченко Ю.М., Пасинчук К.М., Водно-екологічна безпека як складовий елемент національної безпеки України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 225-228. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-4/51

7. Швець, О. 2024. Екологічна безпека України: стан і актуальні виклики. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 4 (Груд 2024), 115-125. DOI:https://doi.org/https://doi.org/10.34015/2523-4552.2024.4.12.

8. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України: указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text

10. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264- XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text

11. Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.10.2021 № 1363-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2021-%D1%80#Text

12. Про закриття морських портів: наказ Міністерства інфраструктури України від 28.04.2022 № 256. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0470-22#Text

13. Обсерваторія конфліктів і довкілля та Екологічної мережі «Зой». Екологічні наслідки війни проти України . попередня річна оцінка (лютий 2022-лютий 2023). Підсумки та рекомендації. URL: https://ceobs.org/wp-content/uploads/2024/09/OSCE-Ukraine-cons_UKR.pdf

14. Водний кодекс України: Закон України від 06.06.1995 № 213/95-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text

15. The United Nations Environment Programme. What is Integrated Water Resources Management? URL: https://www.unep.org/explore-topics/disasters-conflicts/where-we-work/sudan/what-integrated-water-resources-management

16. Плани управління річковими басейнами 2025 – 2030 роки. URL: https://mepr.gov.ua/diyalnist/plany/plany-upravlinnya-richkovymy-basejnamy-2025-2030-roky/

17. Про затвердження Порядку ведення державного водного кадастру: постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.1996 № 413. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-96-%D0%BF#Text

18. Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод: постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 № 758. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/758-2018-%D0%BF#Text

19. Про затвердження Програми державного моніторингу вод: наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 08.01.2025 № 29. URL: https://mepr.gov.ua/nakaz-mindovkillya-29-vid-08-01-2025/

20. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text

21. Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля. URL: https://eia.menr.gov.ua/

22. Про стратегічну екологічну оцінку: Закон України від 20.03.2018 № 2354- VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#n301

23. Звіт про стратегічну екологічну оцінку проекту Обласної програми охорони навколишнього природного середовища в Рівненській області на 2022-2026 роки. URL: https://www.ecorivne.gov.ua/tmp/zvit_CEO_programa%20ONPS_2022_2026.pdf

24. Про Обласну програму охорони навколишнього природного середовища на 2022-2026 роки: наказ Рівненської обласної державної адміністрації від 04 лютого 2022 року № 61. URL: https://www.rv.gov.ua/npas/pro-oblasnu-programu-ohoroni-navkolishnogo-prirodnogo-seredovishcha-na-2022-2026-roki-61-2022

25. Про затвердження планів управління ризиками затоплення на окремих територіях у межах районів басейнів річок: розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.10.2022 № 895-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planiv-upravlinnia-ryzykamy-zatoplennia-na-okremykh-terytoriiakh-u-mezhakh-raioniv-baseiniv-richok-895-081022

26. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

27. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: постанова Верховної Ради України від 05.03.1998 № 188/98-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188/98-%D0%B2%D1%80#Text

28. Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2007 № 880-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/880-2007-%D1%80#Text

29. Про схвалення Водної стратегії України на період до 2050 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.12.2022 № 1134-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1134-2022-%D1%80#Text

30. Про затвердження Методики визначення збитків, заподіяних внаслідок забруднення та/або засмічення вод, самовільного користування водними ресурсами: наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 21.07.2022 № 252. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0900-22#Text

31. Про затвердження Методики визначення збитків, заподіяних навколишньому природному середовищу в межах територіального моря, виключної морської (економічної) зони та внутрішніх морських вод України в Азовському та Чорному морях: наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 19.08.2022 № 309. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1253-22#Text

32. Публічний звіт т.в.о Голови Державної екологічної інспекції України за 2024 рік. URL: https://www.dei.gov.ua/post/3083

Ye. Duliba

ENSURING THE ENVIRONMENTAL SAFETY OF UKRAINE'S WATER RESOURCES

The article deals with a comprehensive analysis of the theoretical and legal foundations for ensuring the environmental safety of Ukraine's water resources. It is determined that throughout the independence of Ukraine, the issue of rational use, protection, and reproduction of water resources remained one of the priority directions of the state environmental policy. It is found that the state of water resources in Ukraine is significantly influenced by global and regional challenges, among which climate change and the armed aggression of the russian federation are perilous.

The complex of measures taken to ensure the environmental safety of water resources is analyzed, in particular: implementation of integrated management of river basins, keeping state records of waters, state monitoring of waters, environmental impact assessment and strategic environmental assessment, rationing of water use and protection and reproduction of water resources, development of flood risk management plans, as well as implementation of organizational and economic measures. It is noted that despite the implementation of these measures, water bodies remain vulnerable to the adverse effects of intensive economic activity, pollution, climate change, and armed aggression. Additional factors affecting the environmental safety of water resources are the shortcomings of public administration, insufficient coordination between authorities, and the lack of a systematic approach to restoring degraded aquatic ecosystems.

In order to properly ensure the environmental safety of water resources, it is necessary to implement a comprehensive improvement of the system of response by implementing EU legislation and improving regulatory legal acts in the field of water use and protection and reproduction of water resources, strengthening the institutional capacity of state authorities and local self-government, the introduction of modern information and telecommunication technologies for the implementation of state monitoring of waters, improvement of mechanisms for economic stimulation of rational water use, ensuring stable financing of programs for restoration of degraded aquatic ecosystems and development of adaptation measures in response to climate change.

Keywords: *water resources, environmental protection, public administration, climate change, environmental policy, environmental safety, compensation for damage caused by the russian federation.*